

תענית ה

משה שווערד

1. גבורת ארי על תענית דף ה/א

רבי מאיר אומר עד שיצא ניסן שנאמר ויורד לכם וגו', קשה לי הא מפרש בגמרא דבימי יואל נתקיים מקרא זה דירד להם רביעה שניה בה' בניסן ובאותה שנה גדלה התבואה באחד עשר יום ע"י נס, וא"כ אין מכאן ראיה דזמן גשמים הוא לאחר הפסח עד שיצא ניסן ודלא כר"י דאמר עד שיעבור פסח. דהא רביעה זו ירד להם [1] בה' בניסן הרבה ימים קודם לפסח [2] ועוד הא אין מתפללין על הדבר שהוא שנוי הטבע ומנהג העולם:

2. שפת אמת על תענית דף ה/א

שם במשנה ר"מ אומר עד שיצא ניסן כו', [2] אע"ג דבגמ' מפורש דבימי יואל ה' היורה בראשון ע"פ נס מ"מ כיון דזמן גשמים הוא כשלא ה' גשם עד עתה שפיר מזכירין ושואלין, וגם אפשר דתמיד נמצא איזה מקום שלא ירד עוד הגשם שם ויכול עוד לירד עתה, [1] ואע"ג דבימי יואל גדל התבואה בי"א יום היינו רוב תבואות אבל כיון דכ' בראשון משמע דכל החודש מוכן לזה, ובלא"ה י"ל נמי דהרא"י שהביא ר"מ ממלקוש הוא כמ"ש התוס' ד"ה יורה:

3. רש"י מסכת תענית דף ה עמוד א

במשנה רמ"א עד שיצא ניסן שנאמר כו'. הגבול"א הקשה דהא לקמן בגמרא אמר דירד להם רביעה שניה בה' בניסן וא"כ מנ"ל עד שיצא ניסן. ול"נ הואיל דהנביא אמר סתם בראשון ולא ביאר באיזה ימים בחדש כדרך הכתובים בכ"מ ש"מ דכל החדש ראי לכך ואז מעשה שהיה כך היה

4. מהרש"א על תענית דף ה/א

גמ' שנאמר ויורד לכם גשם מורה ומלקוש וגו'. מ"ס מורה במקום י' יורה ואמר' לקמן יורה שמורה את הבריות כו'. ואולי עוד דנקט ליה בהאי לישנא מורה דומה דכתיב לעיל מיניה את המורה לצדקה:

5. מהרש"א חידושי אגדות מסכת תענית דף ה עמוד א

בימי יואל בן פתואל נתקיים כו'. הוא אמרו ובימיו נתקיים ופרש"י ע"י נס שהיה רעב ז' שנים דכתיב כי קרא ה' וגו' וגם בא אל הארץ שבע שנים וגו' ההוא קרא אלישע אמרו בימי יהורם בן אחאב וכפרש"י בתרי עשר דיואל בן פתואל בימי יהורם ניבא ונראה דמשמע להו דההוא רעב ז' שנים דבימי יהורם היה ע"י הארבה דכתיב בימי יואל לפי שאמר אלישע קרא ה' לרעב וגם בא אל הארץ וגו' לפי פשטיה ה"ל למכתב וגם היה בארץ שבע שנים וגו' כדכתיב רעב כי יהיה בארץ וגו' וע"כ אמרו וגם בא אל הארץ וגו' היינו אותו הארבה שזכר בימי יואל הוא בא אל הארץ שבע שנים לכלות הכל:

6. רד"ק יואל פרק א

(א) דבר ה' אשר היה אל יואל בן פתואל - זה הנביא נתנבא תחלה על הארבה שיביא הא-ל יתברך בארץ ישראל על עונותיהם, ואחר כך נתנבא נבואה עתידה לימות המשיח ויש אומרים כי בימי יהורם בן אחאב ניבא זה הנביא שיהיה רעב בארץ כמו שאמר כי קרא ה' אל הרעב וגם בא אל הארץ שבע שנים ה' שנים היו ד' מיני ארבה והג' שנים היו הגשמים נעצרים, ובסדר עולם אמר כי בימי מנשה ניבא ואמר יואל נחום חבקוק נתנבאו בימי מנשה, ולפי שלא היה מנשה כשר לא נקראו על שמו:

7. ספר בניהו בן יהוידע על תענית דף ה/א

שם נמצאת תבואה הגדלה בששה חודשים גדלה באחד עשר יום. נראה לי בס"ד נס העצום הזה נרמז בשם הנביא יואל, אשר על ידו ובזמנו נעשה הנס הזה, והוא יואל לו י"א כלומר בעבורו ובזכותו נעשה הנס של י"א יום הנזכר. ונראה לי דע"י שנעשה בירור שלם מן אחד עשר סמני הקטורת זכו לנס זה שתגדל התבואה באחד עשר יום.

8. מהרש"א חידושי אגדות מסכת תענית דף ה עמוד א

ירושלים הבנויה כעיר שחבורה כו' כלומר ירושלים הבנויה למטה היא כעיר ירושלים שחבורה לה כו' דהיינו שהיא למעלה בשמים נגד ירושלים שלמטה שהיא מכוונת כנגד שער השמים וכעין זה אמרו בפ' אין דורשין בז' רקיעים זבול שבו ירושלים וביהמ"ק ומזבח כו' ע"ש:

9. מדרש תנחומא פקודי פרק א

(א) אלה פקודי המשכן זש"ה כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו (ירמיה יז) שם מכוון מקדשנו וכן הוא אומר מכוון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ירך (שמות טו) וכן אתה מוצא שירושלים מכוונת למעלה כמו ירושלים של מטה מרוב אהבתה של מטה עשה אחרת למעלה... ונשבע ששכינתו לא יכנס בשל מעלה עד שיבנה של מטה כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה ומנין שכן כתיב (יהושע יא) בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר ואומר ועתה מה לי פה נאם ה' כי לוקח עמי חנם (ישעיה נב) ר"ל ועתה מה לי פה נאם ה' מה אני מבקש פה בירושלים אחר שלוקח עמי ממנה בחנם שאבוא בה לא אבוא י"ר שיבנה במהרה בימינו:

10. ילקוט ישעיהו

כתב בילקוט המאירי: ואין להקשות הלא דרך העכברים לאכול מן החיטים כדי שבעם, ומה ששיירו מביאים בפיהם לצברם, וא"כ האין אכלו מן החיטים הללו בימי הפסח כדמשמע הכא, ד"ל דלא נתחמצו בזה, וכדקיימ"ל באו"ח (סי' תנג ס"ג): דאם לא ביררו החיטים מאכילת עכברים, אין בכך כלום, דמעט רוק אינו מחמיץ חטה קשה, עיי"ש.

ד"ה יצאו זורעו, מה שכירם. ואין לומר שזרעו מה שמצאו, דא"כ אין זה זורעים בדמעה, שהרי היה להם מה לאכול. אלא ודאי קודם זרעו מה שבירם ואח"כ מצאו לאכול. ראש משביר ר"ף.

ובילקוט המאירי כתב: הכוונה, דאם זרעו ממה שמצאו נמצא שנהנים כל השנה ממעשה נסים, ואסור ליהנות ממעשה נסים (כדאמרינן לקמן כב, ב).

והר"ח חולק בזה על רש"י, וכתב: נעשה להם נס ונתגלה להם החיטים שאוגרין הנמלים בחורין ובכתלים ולקחו אותן זרעו וכו'.

11. עיין בילקוט ישעיהו--- ד"ה "תרתין הוא דהו עשרין וארבע שביקא להו" | בשביל רשימות 24 חטאים

12. ספר בניהו בן יהוידע על תענית דף ה/א

שם הכי אמר ר' יוחנן אחת שהיא שקולה כשתים. פירוש דהעובד עבודה זרה עובר על שתי דברות מעשרת הדברות, אשר הם מפי הגבורה שמענום, שהם אנכי ולא יהיה לך, ועל זה אמר שקולה כשתים. וחזר ועשה ביאור אחר למאמר שקולה כשתים, ואמר וכתוב כי עברו איי כתיים וכו', והיינו שהריעו משתים אלה שהם כתיים וקדרים ולזה אמר וכתוב כי עברו איי כתיים וכו', דכונתו לבאר בזה ענין שקולה כשתים דאמר על עבודה זרה:

13. ילקוט ישעיהו

ד"ה זו מיתתו של שמואל הרמתי, ולא ברת היא. זקניי הב"ח ז"ל מגיה, שצ"ל: "כרת היא". כונתו ע"פ הגמ' (שם): אמר רבה

מחמישים ועד ששים שנה, זו היא מיתת כרת, והאי דלא חשיב להו (כהדי כרת, רש"י), משום כבודו של שמואל.

ואלן שגרסו, ולא מיתת כרת. הוא עפ"י מסכת שמחות (פ"ג ת, ט): מת פחות מנ' מת בכרת. בחמישים ושתים שנה, זו מיתתו של שמואל הרמתי. מת לששים שנה, זו היא מיתה האמורה בתורה וכו'. מת לשבעים שנה, זו היא מיתה של שיבה וכו'. מת לפ' שנה, זו היא מיתה של גבורות וכו'. מת ליום אחד, מיתה של זעף. מת לשנים, מיתה של בהלה. מת לשלשה, מיתה של מגיפה. לארבעה לחמשה, זו היא מיתה חטופה. מת לששה, זו היא מיתה האמורה בתורה (כלומר, של כל אדם חי). מת לשבע, הווי מיתה של חיבה. יתר מכן, של יסורים (המעיון רואה שיש כאן שינויים מהגמ' מ"ק). ובנח"י (שם) כתב: שמואל הרמתי דלאו כרת, וכ"כ רש"י (זה דלא כהגהות הב"ח וע"ע בשבת כה, א תוד"ה כרת).

ולגבי הב"ח קשה, למה נקט רש"י 'מס' שמחות, הרי שם משמע בפ' דלאו היינו כרת. ואין לומר דגם במס' שמחות הכוונה שכן נ"ב הוי כרת ולא חשבו בהדיהו, משום כבודו של שמואל. דהרי שם הלשון "מת פחות מנ' מת בכרת", משמע דבנ' כבר נפק מכרת, וכש"כ ביותר. וכן יהא קשה למה לא נקט רש"י מהגמ' מ"ק שמפורש כן להדיא. שו"ר בגבורות ארי שהרגיש בשתי נקודות אלו, עיי"ש בדבריו.

14. ילקוט ישעיהו

בא"ד, ומכן חמישים וכו' (כמדבר ת, כה). והיינו שהלויים לא שרתו עבודת משא בכתף רק עד חמישים שנה. אבל נעילת שערים ושיר (לטעון עגלות היו עושין גם לאחר חמישים שנה, כמבואר שם בפסוק וברש"י (ועיין במצפה איתן ובשו"ת דובב משרים ח"א סי' יג).

15. ילקוט ישעיהו

בא"ד, ובברכות ירושלמי (דף לא, א לא כהג"י
בכורות, או ביכורים): חנה, ע"י שרבתה
בתפילה קצרה בימיו של שמואל, שאמרה וישב
שם עד עולם, והלא אין עולמו של לוי אלא נ'
שנה, דכתיב (במדבר ת, כה): 'ומבן חמשים שנה
ישוב מצבא העבודה', והוי"ן ליה חמשין ותרתי
שנין (פי' הוא היה חי נ"ב שנה, ומאי 'עד עולם'
דקאמר, פני"ט). א"ר יוסי ב"ר בון שתיים שגמלתו
(כלומר, ב' שנים שגמלתו אינם מן המנין דוישב שם וגר
שאמרה).

16. גבורת ארי על תענית דף ה/ב

והא בר חמשין ותרין הוה, פירש"י דכתיב עד יגמל הנער וכ"ד חדשים נקרא תינוק וכתיב וישב שם עד עולם עולמו של לויים
חמשים שנה שנאמר ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה, ואני תמה אף על גב דדבר זה אמרו בירושלמי פ"ד דברכות (הלכה
א' - דף לא עמ' א') ומדרש שוחר טוב, ע"כ גמרא דידן לא סבירא לה הכי, דהכי אמרו התם א"ר לוי בכל עצב יהיה מותר ודבר
שפתים אך למחסור חנה ע"י שריבתה בתפלה קצרה בימיו של שמואל שאמרה וישב שם עד עולם והא אין עולם של לויים אלא
חמשים שנה שנאמר ומבן חמשים וגו' אמר ר' יוסי ב"ר בון שתיים שגמלתו, והא הגמרא דידן קאמר שמת שמואל משום לתא
דשאל ואילו לרבי לוי מתחילת לידתו נגזר שיהיו ימיו כך ולא יותר כדאמרה אמו בתפלתה, ובתוספות החשבון מכוון כהוגן ע"פ
מקראות וכן פירש רש"י גופיה בפ"ב דתמורה (טו, א):

17. ילקוט ישעיהו

ד"ה מרנני וכו' עבירה היתה בו. בילקוט
הגרשוני מביא מספר דברי ר"ש (להגאון
ר' שלום חריף ד"ל, וז"ל: שמא יהרהרו אחריו על
שלא נעשה זקן וכו'. ויש לדקדק כמה צדיקים
יש שלא הגיעו לזקנה, כדאיתא בגמ', ומ"ט
יהרהרו דוקא אחר שמואל: ותרצתי ע"פ גמ'
דחגיגה (ה, א), שתלמיד אחד מת בעודו בחור,
ואמר ר"י שהוא מבעט ברבותיו הוי. וידוע גמ'
דברכות (לא, ב) 'ויביאו את הנער אל עלי' (ש"א
א, כה) זה שמואל, ומורה הלכה בפני רבו עלי
הוי, כדאיתא שם. רק יש לו תירוץ בודאי.
ועכ"פ הוה פתחון פה להרהר אחריו, ומשו"ה
קפצה עליו זקנה.

18. ילקוט ישעיהו

זקנה קפצה עליו. במפרשים הקשו: הרי מעשה
זקנה זו היה קודם שאלך שאל וכמסופר
בש"א ח(ג) ותירץ ברי"ף: דו"ל בדוחק, שאמר
'ויהי כי זקן שמואל', שהרגיש בעצמו חולשה
כאיש זקן, שלא היה יכול עוד לסבב את כל
הארצות, לעשות משפט כמנהגו, לכן שם את
בניו לשפוט (כמפורש בש"א ת, א), ואח"כ כשנמלך
הקב"ה ממלכות שאל, קפצה עליו הזקנה והלבין
שעריו, ע"כ.

19. שפת אמת על תענית דף ה/ב

בגמ' ומי סיב שמואל כולי האי דזקנה היא רק בן ששים, ומשני דזקנה קפצה עליו קודם הזמן ברוב בני אדם, אכן המפרשים
הקשו דקרא כי זקן שמואל כתיב קודם שאלך שאל, ולפע"ד נראה דע"כ כוונת הגמ' במה דאמר קוב"ה דאי לימות כי זוטא מרנני
אבתרי' היא דודאי יש צדיקים שאין להם לחיות רק כך וכך, אלא דמתוך שימות בנערות יהי' נראה כמיתה פתאומית אבל כאשר

הזקין הבינו שכלו שנותיו, ולפי"ז יתכן דמתחילת שנותיו נשתנה סדרו להיות מזקין והולך במהירות, רק הגמ' מפרש דטעם הסיבה הי' משום הכי כנ"ל:

20. ילקוט ישעיהו

לא בטלו מעשה ידיהם בחייהם. ק"ל, למה לא יטעון שמעשה ידיהם לא בטל אף במוות, א"כ גם אחרי מיתת שמואל לא יבטל מלכות שואל.

21. ספר אור החמה

ע"ב מה משה ואהרן לא בטלו מעש"י בחייהם, ומפרש"י דקאי על יהושע שהי' מעשי דיו של משה וגם של אהרן עי"ז שלימדו תורה, ולכאורה מה היתה טענתו של שמואל דכמו שלא בטל יהושע לא יבטל גם שואל והרי יהושע לא חטא ולא נתחייב הריגה כשאל שנתחייב עי"ז שלא שמר מצות ה', ולשון הגמ' משמע דלא בטלה מלכות יהושע משום שהגין זכותם של משה ואהרן ושמואל כ דיקש שמואל שגם זכותו יגן על שואל, וחו הא לא דמי מלכות יהושע שנתמנה במיוחד אלאחר פטירת משה רבינו וכדכתיב הן קרבו ימך למות ואיך יבטל בחיי משה והוא מינהו ציוס האחרון של חייו, וגם הא דמזכיר כאן את אהרן אינו מובן דהרי לא נתמנה בכלל בחיי אהרן, ואפשר דהענין הוא במה שהי' במלחמת עמלק דכתיב ויחלוש יהושע את עמלק והיינו שלא הרגן כולם וכדוגמת חטאו של שואל ואעפ"כ לא בטל כח

22. עיין ברשימות לבירור ענין "אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לושט ויבא לידי סכנה"

23. תורה תמימה הערות בראשית פרק מט

(מו)... וזה לשון האגדה, רב נחמן ור' יצחק הוו יתבי בסעודתא, אמר לי' רב נחמן לר' יצחק, לימא מר מילתא [בדברי תורה], אמר ליה, הכי א"ר יוחנן, אין מסיחין בסעודה, שמא יקדים קנה לושט ויבא לידי סכנה, לבתר דאכלי, אמר ליה ר' יצחק, הכי א"ר יוחנן, יעקב אבינו לא מת, אמר ליה רב נחמן, וכי בכדי ספדו ספדיא וחנטו חנטיא, אמר ליה, מקרא אני דורש וכו' [כמועתק לפנינו]. הדר אמר ליה, כל האומר רחב רחב מיד נקרי, אמר ליה, והא אנא אמינא ולא איכפת לי, אמר ליה, ביודעה ומכירה קאמינא, ע"כ.

והנה נקל להרגיש איזה הערות בכלל אגדה זו, ראשונה, למה תפס ר' יצחק לאחר הסעודה דוקא אלו שני המאמרים, גם קשה הלשון אין מסיחין בהפעיל, ויותר נכון היה לומר אין שוחין, ולבד זה קשה, הלא אנו רואים בחוש ששוחין בסעודה באופן שמפסיקין רגע מאכילה, וזה מעשים בכל יום ובכל שעה בסעודה בחבורה.

לכן נראה הכונה, דבאמת לפני המדבר בעצמו אין סכנה לשוחח, דאפשר לו להזהר מסכנה, כמבואר, ע"פ הפסק רגע מאכילה, אך לפני השומע לפעמים כרוכה סכנה חיובית, יען כי יקרה אשר לפעמים ישמע השומע דבר זר ומתמיה ומבהיל מאד, עד שמרוב התפעלות נפשו למשמע דבר זה, לא יעצור כח לשלוט בנפשו להמתין עד אחר בליעת המאכל שבגרוננו, אלא עוד המאכל בבית הבליעה ישתומם וישאל או ישיב על השמועה המבהילה ומפליאה, ואז באמת סכנה קרובה שמא יקדים קנה לושט.

ואת הדבר הזה רצה ר' יצחק להראות לרב נחמן בחוש, ובחר לו לאחר הסעודה לקיים את הדין דאין מסיחין בסעודה את שני המאמרים הנפלאים האלה, וכך עלה לו לרב נחמן, שבחומו והתפעלות נפשו שאל כרגע על המאמר יעקב אבינו לא מת וכי בכדי

ספדו ספדיא וכו', וכן על המאמר כל האומר רחב וכו' קפץ ושאל היתכן כן, והא אנא אמינא ולא איכפת לי, ובזה הסביר לו ר' יצחק, כי לוא אמר לו אלו המאמרים בתוך הסעודה ולא היה שליט רב נחמן ברוחו לחכות עד אחר הבליעה אלא היה שואל תיכף, ואז היה מסתכן. ומדויק לפי"ז הלשון שאמר לו אין משיחין ולא אין שותין, כלומר זו אין מביאין אחר לידי שיחה. וממוצא דבר הנך רואה, מדבחר לו ר' יצחק מאמר זה דיעקב אבינו לא מת לתכלית שרצה להורות בזה כמש"כ, ש"מ שהמאמר הזה היה נחשב בעיניהם לאחד מהנפלאים מאד:

24. ילקוט ישעיהו

ובעיון יעקב כתב: וכי בכדי ספדו ספדיא וכו', לשון "וכי בכדי" לא שייך כאן, רק הו"ל למיפרך והא ספדו ספדיא וכו', וגם מה מתרץ לו התרצן מקרא אני דורש. ואמרתי דרך דרש, ע"ד דאיתא בש"ס דכתובות פ' הנושא (קג, א): רבי כל בי שימשי (ערב שבת) הוי אתי לביתיה וכו', תו לא אתי, כדי שלא להוציא לעז על צדיקים הראשונים, ע"כ. וא"כ ודאי ר' יוחנן דאמר יעקב לא מת, ס"ל דלכך כתוב בקרא דספדו ספדיא והנטו וכו', כדי שלא להוציא לעז על הצדיקים הראשונים, וא"כ שפיר מקשה וכי בכדי ספדו לו, אלא ודאי שלא להוציא לעז על צדיקים הראשונים, וא"כ התורה מכסה ואתה מגלה, כדאמרינן (שבת צ, ב) אצל מקושש. וע"ז שפיר השיב מקרא אני דורש, וא"כ אין התורה מכסה (וע"ע בגאון יעקב ברי"ת ובחידושי הגאונים).

אמר לו מקרא אני דורש. הקשה הרמ"ע מפאנו (עשרה מאמרות, מאמר אם כל חי ח"ג סי' א'): למה שתיק ר"ג, דהא מ"מ קשה וכי בכדי ספדו וכו'. ויש לומר דמ"ש ר"י יעקב אבינו לא מת, אין כוונתו על הגוף כאשר הבין רב נחמן, אבל אמר כן על נשמתו של יעקב, שלא קבלה שום תואר מיתה מורעו כלום, שכולם ברכו ד', אין בהם עקש ופתלתול. והוה מה זרעו בחיים, הוא הסיבה שאף הוא בחיים, כאשר יאה לשלימות נשמתו. לא כן אברהם ויצחק, שיצא מהם ישמעאל ועשיר, ולפי"ז מה דשתיק ר"ג לא משום דאין משיבין על הדבר, אלא כי אז ירד לסוף דעתו של ר"י, אחר שאמר לו מקרא אני דורש. ענף יוסף.

25. ספר פתח עינים

וכבר ידוע מאי דתרגמה רבינו הרב מהר"ם אל ש"ך עפ"י מ"ש חכמי האמת דבחר שבאבות היה לו שתי נשמות עליונות מאד קראו בשמותם יעקב ישראל ובשעת סילוקו נסתלקה נשמת ישראל אך נשמת יעקב לא נסתלקה ודייקי קראי ומאמרי רז"ל ע"פ הקדמה זו כמ"ש בענינותו בכמה מקומות וז"ש יעקב אבינו לא מת יעקב דיקא:

26. חכמת מנות

דף ה' ע"ב נפ' אל יוחנן יעקב אבינו לא מת כו' - פי' בחינת יעקב אבינו לא מת חיד בחינת אלף בלתי יבואל ויה רמו כנס אביו מה בקדו וגו' ומה בלתי אלף וכו' ספדו ספדיא והנטו חנטו אל מקרא אני דורש ואתה אל יצא עשיר יעקב חיד חנו חייבין מרחוק וזה זמנך זאלך אביו חקיס הוא לזכרו מה זרעו בחיים אף היו בחיים לזמנה עשיר יעקב בנפסוק זה חמשת סוף יעקב

ומה זרעו בחיים ר"ל בעולם (א"י) בחיים ולא בחינת ספדו ספדיא וכו' ומה זרעו בחיים אף הוא בחיים

27. כלי יקר על בראשית פרק מז פסוק כט

ויקברו ימי ישראל למות. במדרש (תנחומא ברכה ז) אמרו, הימים מתים והם אינם מתים כי כל זמן שהצדיק בעולם נמצאו ימי השלוח בעולם ובמותו בטלים אותן ימי השלוח ובטולם היינו מיתתם, וכמ"ש כל זמן שיעקב חי לא התחיל השיעבוד, אבל יעקב עצמו ארז"ל שלא מת, ואע"פ שכל צדיק נקרא חי במיתתו מ"מ נקט יעקב דווקא, לפי שדרשו עליו (תענית ה' ע"ב) מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים. כי הבן יש בו חלק מן אביו וכל עובר ירך אמו ואביו הוא, ובהיות זרעו בחיים אז דומה כאילו גם הוא בחיים ר"ל חלק ממנו, ודווקא יעקב שמטתו שלימה וכולם זרע חי רב פעלים, אבל המוליד בן רשע הקרוי

בחיינו מת, אז אין ברא מזכי אבא כי דיו לבא מן הדין להיות כנדון והוא עצמו קרוי מת בחיינו ואיך יקרא חלק אביו חי, וזה שדרשו (בבא בתרא קטז.), על פסוק והדד שמע במצרים כי שכב דוד עם אבותיו וכי מת יואב (מ"א יא כא) למה הזכיר בדוד שכיבה וביואב מיתה, לפי שדוד הניח בן צדיק כמותו, משא"כ ביואב, ומטעם זה נאמרה שכיבה ביעקב, והמיתה נאמרה דווקא על הימים:

28. ספר בניהו בן יהוידע על תענית דף ה/ב

שם כל האומר רחב רחב מיד נקרי. מקשים למאי נפקא מינה אשמעינן דבר זה, מה דהוה הוה, דהא ודאי בזמן הזה אין מי שיודעה ומכירה כדי דנקרי בהזכירו אותה פעמיים. ונראה לי בס"ד דבא ללמדנו הזכרת השם פעמיים הוא דרך חיבה, ולכך צריך שיזהר האדם באשת איש דעלמא שיודעה ומכירה שלא יזכיר שמה פעמיים, דזה הוי דרך חיבה, ואיכא חשש פן יתעורר בקרבן איזה הרהור מעט, וכמו דחשו דז"ל באשתו נדה במזיגת כוס והצעת המטה, דאסרו בזה משום דהוי דרך חיבה, ואיכא בזה חשש התעוררות תאוה, וכיוצא בזה יש ליזהר בכל דבר שהוא דרך חיבה:

29. בענין 'יעקב אבינו לא מת' עיין במראה מקומות לסיום מסכת כתובות

1. ספר אור גדליהו מועדים (חנוכה עמ' 58)

כמו שאמרו יעקב אבינו לא מת, כי הי' משולל לגמרי מכל ענין של מיתה, כי הוא הי' מקשר החומר להצורה עד שהחומר נתפך לצורה, ונתקשר לגמרי הציור החיצוני עם הציור הפנימי... והוא באמת יסוד של מדת האמת, שיעקב הוא מדת האמת... כי אמת נקרא שכל כוחותיו החיצוניים והפנימיים מתאימים, וכשיש איזה שינוי מהפנימיות להחיצוניות כבר נקרא שקר, ולכן כשהחיצוניות מקושר לגמרי להפנימיות אז נקרא שהגיע למדת האמת

2. ספר אור גדליהו בראשית (פרשת וישלח-ליקוטי דברים אות ב')

עיין שם

3. ספר בראשית פרק ג

(ד) ויעברו ימי בכיתו וידבר יוסף אל בית פרעה לאמר אם נא מצאתי חן בעיניכם דברו נא באזני פרעה לאמר:
(ה) אבי השביעני לאמר הנה אנכי מת בקברי אשר כריתי לי בארץ כנען שמה תקברני ועתה אעלה נא ואקברה את אבי ואשובה: